

СТАНОВИЩЕ

от доц. д.п.н. Мария Пиргова

Софийски университет „Климент Охридски”, София

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3. Социални, икономически и правни науки

професионално направление 3.3. Политически науки.

докторска програма Политически науки.

Автор: *Вероника Георгиева Преждарова*

Тема: *Еволюция на суверенитета в условия на Четвърта индустриална революция*

Научен ръководител: *доц. д-р Стойчо Петров Стойчев – Софийски университет „Климент Охридски”*

Техническите характеристики, обемът, библиографията и авторефератът отговарят на изискванията за получаване на докторска степен.

Актуалността на темата е безспорна. Тя не е разработвана в българската политология именно поради скорошното и взривообразно нахлуване на проблемите на технологичното развитие в политическото пространство. Поздравления за смелостта на докторантката и научния ръководител за избора на тема.

Обектът на изследване е суверенитетът, предметът е еволюцията на суверенитета от Вествалския мир до днес когато се разгръща цифровата фаза на индустриалната революция. Работата поставя коректно теза, изследователски хипотези, методика на изследването в системния подход предимно на Ф.Бродел, Дж.Ариги, И.Уолърстейн. Добро впечатление правят ограниченията на полето на изследването, което е предпоставка за неговия научен характер.

В първата глава, при определението на основното понятие в дисертацията – суверенитета – авторът излиза от традиционните научни рамки и предлага холистичния подход към това понятие. Чрез този подход суверенитетът е разширен - от неговото модерно възприемане към дигиталния суверенитет. Модерният суверенитет е свързан с държавната власт – нейното автономно формиране в рамките на държавата и признаването

му от другите държави, съвременният холистичен суверенитет съдържа „фрагментите“ – държавен, народен, национален и дигитален суверенитет. Предлага се „базисна дефиниция за държавния суверенитет, който представлява висша държавна власт, която е абсолютна и неделима в рамките на държавата, както е и независима от вмешателството на други държави във вътрешната ѝ политика“. /Автореферат, стр.14-15/ Тази дефиниция – висша държавна власт, абсолютна и неделима, се отнася, според дисертантката за различни цикли на суверенитета – държавен, народен, национален и цифров. Не знам как могат да се обособят такива цикли, които са от различен порядък. Суверенитетът е държавен, абсолютен и неделим като държавна власт. Назоваването му от различни автори като народен /Русо/, национален / приравнен до националната държава/ не означава, че суверенитетът може да бъде дигитален или цифров. Дигитални или цифрови са технологиите. Те са средство на управление и от там се свързват с властта.

Вярно е, че при нарушение на националната или държавна сигурност чрез цифрови технологии, суверенитет на държавата може да бъде нарушен по отношение на решенията, които взема държавата. В този смисъл цифровите технологии са основа на съвременните технологии и застрашават икономиката, културата, политиката. Ако държавата е суверенна, тя трябва да осигури технологии, с които да противодейства на външни цифрови атаки. Властта направлява, владее и решава състоянието на собствените си цифрови авоари и защиты. При цифровата икономика и комуникация цифровите технологии се използват като оръжие и са пряка опасност за суверенитета на държавата. Не мога да се съглася с поставянето на държавния суверенитет като политическа категория наравно с т.нар. цифров суверенитет, който е технология, част от четвъртата индустриална революция, влияе на властта, но не представлява власт.

Дисертационният труд прави опит да свърже два проблема – държавният суверенитет и дигитализацията в условията на глобалните процеси. Изводът на работата е съществуването на цифров суверенитет, който е обратно-пропорционален на етапите на развитие на капитализма – или колкото по-стабилен е капитализмът, толкова по-слаб е цифровият суверенитет на една държава в глобални условия. Докторантката използва циклите на развитие на капитализма в различни държави-хегемони и циклите на суверенитета, които тя извежда. Има логика в твърдението, че когато една държава е силна или дори световен хегемон, тя притежава цифров и държавен суверенитет и когато

развитието на капитализма е регресивно, то държавният суверенитет страда, а цифровите атаки са по-възможни.

В описаните от мен въпроси има много дискуссионен заряд.

Дисертантката изследва „Утвърждаването на четвъртата революция в теорията и практиката“ Привлечени са много автори, които разработват проблемите на четвъртата промишлена революция – Шваб, Кейси, Бостръм, Мински, Саймън, В.Проданов и др. Днес големите данни стават основен фактор в производството заедно с другите средства за производство. Капитализмът вече се нарича цифров. Авторката смята, че има потребност цифровия капитализъм да бъде защитен от цифров суверенитет. Правилно е отбелязано, че цифровият суверенитет трябва да бъде осигурен от държавата. Това, което в дисертацията се нарича цифров суверенитет според мен трябва да се нарича цифрова сигурност. Суверенитетът е власт, той е политика и политически отношения и решения. Цифровите технологии не вземат решения.

Подчертавам разликата между властта, която е изключителен ресурс на човека, защото скоро ще стане дума за изкуствения интелект, който ще поиска суверенитет. А суверенитетът е категория от ранга на държавата, на политическата власт в обществото, той е част от хуманитаристиката, която държи под контрол технологиите в името на запазването на човешката същност.

Авторката взема понятието цифров суверенитет предимно от руски автори, които са сериозни визионери, но суверенитетът е използван като равнозначен на самостоятелност и независимост и във философски издания. А някои от тях не са особено задълбочени в разбирането си за власт. И се получава смесване на философска и политологична проблематика. В условията на глобалната свръхсвързаност и динамика и изследването на нови процеси такива преноси не са изключение.

Съгласна съм с изводите на авторката в трета глава, която е посветена на цифровата независимост на България и Русия след разпадането на СИВ и Варшавския договор. Двете държави имат различен цивилизационен път, но имат еднаква изходна позиция и близки стратегически задачи в процеса на дигитализация.

Практическото значение на дисертационния труд е преди всичко в изследването и описването на дигиталните опасности в междудържавните отношения днес. Киберсигурността е приоритет за всяка държава, тя изисква стратегически решения,

ведещи политика, за които държавата трябва да отделя все повече средства и внимание, в това число и за научни разработки.

Съгласна съм с по-голямата част от самооценката на дисертантката за научните приноси на труда.

Методологическата критика, която съм отправила към дисертацията не намалява нейното научно-приложно значение. Като учен смятам, че науката се ражда в дискусия и това, което днес възприемаме или не възприемаме, утре може да бъде част от нашето мислене. Все пак смятам, че независимостта на политиката и държавата трябва да се пазят от агресивния напор на технолозите да си присвояват държавните решения поради огромното значение на големите данни. Надявам се дисертантката да продължи своята работа по трънливия път, който сама е избрала.

Предлагам на уважаемото научно жури единодушно да присъди на Вероника Георгиева Преждарова образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 3.3. Политически науки.

Изготвил становището:.....

/доц. д.п.н. Мария Пиргова/

София,

12.01.2023 г.